

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Нині проблема забезпечення готовності майбутнього інженера до професійної діяльності є однією з найважливіших для вищих технічних навчальних закладів.

Аналіз концепцій щодо готовності фахівця до професійної діяльності свідчить, що жодна з них у змістовному розумінні не розкриває системної цілісності феномену готовності студентів до майбутньої діяльності і тому не отримала належного відображення в існуючій системі їхньої фахової підготовки у вищих навчальних закладах.

У концептуальній педагогіці залишаються нез'ясованими питання готовності майбутніх інженерів, а саме нечітко визначені їхні виробничі і соціальні функції, які вони мають виконувати в процесі професійної діяльності, відсутні вимоги до їхніх професійних якостей, властивостей тощо [3].

Формування готовності майбутніх інженерів до професійної діяльності є актуальним завданням фахової підготовки та потребує належного наукового розв'язання, організаційно-педагогічного та методичного забезпечення.

Зв'язок проблеми з актуальними теоретичними і прикладними питаннями зумовлений тим, що дослідження з порушеної проблеми має важливе теоретичне значення, оскільки з'являється можливість для плідного теоретичного опрацювання низки актуальних питань стосовно підготовки майбутніх інженерів до професійної діяльності. Результати дослідження мають тенденцію бути не тільки плідним внеском у педагогічну теорію, а й певним орієнтиром для реальної педагогічної практики.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності завжди приділялась належна увага науковців, зокрема таким аспектам, як методологічні засади сучасної філософії, які відображені у працях В. Андрющенка, І. Зязюна, В. Лугового та ін. Концептуальні засади професійної підготовки фахівців досліджують вітчизняні вчені Р. Гуревич, О. Дубасенюк, Л. Хомич, Я. Цехмістер та ін. Питання підготовки майбутніх фахівців у контексті професійної освіти досліджують у працях вітчизняні науковці Л. Товажнянський, О. Коваленко, О. Романовський, М. Лазарев, Ю. Нагірний.

Аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати, що проблема готовності майбутніх інженерів до професійної діяльності ще недостатньо досліджена, а саме поняття готовності не набуло відносно самостійного і високого наукового статусу та має суперечливі точки зору різних авторів.

Метою даної статті є визначення сутності проблеми готовності майбутніх інженерів до професійної діяльності, обґрунтування компонентів професійної та психологічної готовності й аналіз значення поняття готовності відповідно до її сутності.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап цивілізаційного розвитку характеризується істотним прискоренням науково-технічного прогресу і скороченням циклу розробки, використання і заміни техніки й технологій. Ця обставина істотно ускладнює зміст і характер професійної діяльності інженера і підвищує необхідність цілеспрямованого формування його готовності до успішного її здійснення.

У сучасному суспільстві майбутній інженер має бути готовий до професійної діяльності, а саме повинен мати тверді знання та навички, спрямовувати свої вміння у професійне русло, вміти втілювати в життя свої переконання й прагнення, а також чітко усвідомлювати свою життєву позицію.

Тому важливим аспектом успіху майбутнього інженера у професійній сфері є його готовність до професійної діяльності, до використання та постійного поповнення й оновлення своєї бази знань і вмінь.

Провідна ідея концепції готовності інженера до професійної діяльності полягає в тому, що зміст освіти майбутніх інженерів має бути орієнтованим на професійну і соціальну мобільність, на попит ринку праці й освітніх послуг, на структуру й характер сучасної професійної діяльності.

Основою змісту готовності майбутніх інженерів є державний стандарт вищої освіти, який включає формування готовності студентів до професійної діяльності на основі ідеї особистісно-орієнтованої підготовки.

Отже, готовність виступає одним із критеріїв результативності професійної підготовки інженера і є зв'язуючим компонентом між процесом вузівської підготовки і майбутньою працею фахівця, де готовність виступає як позитивна установка на майбутню діяльність.

На думку Л. Кондрашової, професійна готовність передбачає високий рівень виконання професійних дій, що не можливий без певного рівня сформованості морально-психологічної готовності випускників вищої школи.

Морально-психологічна готовність включає в себе, з одного боку, певний запас професійних знань, умінь і навичок, а з іншого – риси особистості: здібності, інтереси, професійну пам'ять, увагу, працездатність, емоційність, раціональність, самостійність, наполегливість, спостережливість, винахідливість, терплячість і все це в свою чергу повинно забезпечити успішне виконання професійних функцій [1].

П. Рудик розглядає готовність як складне психологічне утворення і виділяє в ній роль пізнавальних психологічних процесів, що відображають найважливіші сторони професійної діяльності, емоційних компонентів, які можуть як підсилювати, так і послаблювати активність людини.

У працях В. Крутецького готовність розглядається як синтез особливостей, які визначають здатність людини до діяльності, серед яких вона має позитивне відношення до своєї роботи, здатність займатися нею; низку характерологічних рис і стійкі інтелектуальні почуття; наявність під час діяльності сприятливих для її виконання психологічних станів; певний фонд знань, умінь, навичок у відповідній галузі, які відповідають вимогам конкретної діяльності.

З даної позиції готовність розглядається як професійно значуща властивість особистості, яка забезпечує її розвиваючий перехід із системи вузівської підготовки в систему професійної діяльності та включає сукупність професійних знань, практичних умінь і навичок, досвід особистості, особистісні професійно значущі якості.

Т. Шалавін розуміє готовність як індивідуалізоване відображення дійсності, що виражає ставлення особистості до тих об'єктів, заради яких розгортається її діяльність і спілкування.

Незважаючи на деякі розходження у поглядах, можна виділити загальне у трактуванні поняття «готовність» – це особистісна форма інтерпретації змісту освіти, система інтегративних властивостей, якостей і досвіду особистості, якій притаманні ознаки загальної теоретичної, практичної та психологічної готовності до професійної діяльності.

На нашу думку, до якостей, які забезпечують успішність виконання професійної діяльності, належать: наявність індивідуального стилю роботи і поведінки, особистісний потенціал, готовність до активного освоєння інноваційної професійної практики, усвідомлення своїх потенційних можливостей і прагнення до свого подальшого розвитку і професійного самовдосконалення.

Різними дослідниками доведено, що в студентів в процесі навчання виникає спад у професійному й особистісному самовизначенні, який проявляється в невпевненості у своїх силах, у зростанні тривожності стосовно своєї майбутньої інженерної діяльності, зниження інтересу до навчання, появи сумнівів у правильності вибору професії. Це є ще однією ознакою недостатньої сформованості готовності інженерів до своєї професійної діяльності в процесі навчання у вищому навчальному закладі [2].

Тому психологічна готовність є необхідною умовою успішної професійної самореалізації майбутнього інженера. Вона є однією з умов забезпечення успішності його фахової діяльності безпосередньо в умовах реального виробництва.

Більшість учених вважає, що в структурі психологічної готовності інженера до професійної діяльності повинні існувати такі компоненти, як мотиваційний, професійно-орієнтаційний, пізнавально-оперативний, емоційно-вольовий і психофізіологічний [4].

Мотиваційний компонент, на їхню думку, включає в себе особисте прагнення людини ефективно застосувати свої знання в обраній професійній сфері.

Основою професійно-орієнтаційного компоненту є норми і принципи професійної етики, професійні ідеали, погляди, принципи, переконання, готовність і здатність діяти відповідно до них.

До пізнавально-операційного аспекту психологічної готовності вчені включають професійну спрямованість уваги, уявлення, інженерне мислення, орієнтування в нестандартних ситуаціях, інженерні здібності, знання, операції і заходи, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності.

Великого значення набуває емоційно-вольовий компонент психологічної готовності, який містить у собі почуття, вольові процеси й якості, емоційний тонус, емоційну сприйнятливність, цілеспрямованість, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самоконтроль.

Значне місце в структурі психологічної готовності посідає психофізіологічний аспект, який відповідає за впевненість майбутнього фахівця у своїх силах і можливостях, його прагнення наполегливо і до кінця доводити розпочату діяльність і здатність вільно керувати своєю поведінкою і поведінкою інших.

Кожен компонент у структурі психологічної готовності має свої особливості, які в свою чергу сформують і розвинуть майбутнього інженера як професіонала [2].

На нашу думку, велике значення для набуття професійної готовності майбутнього інженера мають мотиваційні, цільові, операціональні та регулятивні структурні компоненти.

За вибір майбутнім інженером особистісного сенсу професійної діяльності та забезпечення певного рівня спрямованості процесу професіоналізації відповідає мотиваційний компонент.

Цільовий компонент відіграє роль побудови концептуальної моделі професійної діяльності і визначається уявленнями про результати діяльності.

Операціональний компонент можна конкретизувати через побудову майбутньої професійної діяльності та її реалізацію.

Розвиток і реалізація індивідуального стилю професійної діяльності при адекватному його поєднанні з поведінковими проявами індивідуальності студентів забезпечують набуття високого рівня професіоналізму.

Регулятивний компонент забезпечує підтримку рефлексії процесу професіоналізації за всіма структурними рівнями професійної готовності до інженерної діяльності.

Психологічна підготовка забезпечує вирішення завдань ефективного функціонування всіх структурних компонентів.

Ефективність процесу професіоналізації в цілому залежить від успішного проходження всіх його стадій і етапів, але особлива роль відводиться стадії професійної та психологічної підготовки, де зміцнюється професійне становлення студента, формуються професійно важливі особистісні риси й якості, необхідні для майбутньої трудової діяльності, відбувається розвиток своєї особистості засобами професійного навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У зв'язку з тим, що сучасному суспільству потрібні ініціативні і самостійні фахівці, здатні постійно удосконалювати свою професійну майстерність і духовний особистий рівень, діяльність інженера повинна бути спрямована на постійне зростання свого власного потенціалу. Інженер повинен усвідомлювати свої потенційні можливості, бачити перспективу і зону свого професіонального розвитку та реалізовувати свої ідеї.

Необхідною умовою ефективності підготовки майбутніх інженерів є готовність студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації до професійної діяльності.

Провідною складовою готовності до професійної діяльності є психологічна готовність, яка розуміється вченими як комплексне особисте утворення, як сукупність функціональних та особистісних компонентів.

Таким чином, підготовка майбутнього інженера до професійної діяльності в умовах вищої освіти – це складний процес, який характеризується тенденцією переходу від навчально-дисциплінарної до особистісної парадигми інженерної діяльності, орієнтованої на розвиток особистісних функцій самих студентів як суб'єктів навчального процесу, їх самовизначення стосовно сенсу, цінностей змісту освіти та діяльності.

Перспективи подальшого дослідження полягають у визначенні організаційно-методичних умов системи підготовки майбутнього інженера до професійної діяльності.

Література:

1. Ігнатюк О. А. Технологія формування професійно значущих якостей у системі соціально-гуманітарної підготовки інженерів / О. А. Ігнатюк // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2006. – №4. – С.75-84.
2. Мороз О.Г. Навчальний процес у вищій педагогічній школі / О.Г. Мороз – К., 2001 – 138 с.
3. Романовський О.Г. Формування конкурентноздатного спеціаліста як стратегічна задача філософії сучасної освіти / А. Г. Романовський // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2008. – №3. – С. 3-9.
4. Трофімов Ю.Л. Інженерна психологія: Підручник. / Ю.Л. Трофімов – К.: Либідь, 2002. – 264 с.

У статті розглянута проблема готовності майбутнього інженера до професійної діяльності, обґрунтовано особливості професійної підготовки та проаналізовано сутність поняття готовності.

Ключові слова: *готовність, психологічна готовність, професійна готовність.*

В статье рассмотрена проблема готовности будущего инженера к профессиональной деятельности, обоснованы особенности профессиональной подготовки и проанализировано сущность понятия готовности.

Ключевые слова: *готовность, психологическая готовность, профессиональная готовность.*

In article the problem of readiness of the future engineer to professional work is considered, features of vocational training are proved and is analysed essence of concept of readiness.

Keywords: *readiness, psychological readiness, professional readiness.*